

EESTI VERBI MINEVIKUVORMIDEST VENEKEELSETE ÜLIÕPILASTE KASUTUSES

Diana Maisla

Ülevaade. Artiklis analüüsitakse Tartu Ülikooli Narva Kolledži ees-tikeelsetel õppekavadel õppivate vene kodukeelega üliõpilaste oskust kasutada eesti keele mineviku ajavorme. Uuritud on suulisi ja kirjalikke keelenäiteid ning tehtud kokkuvõtte informantide metalingvistilistest teadmistest mineviku kohta. Vaatluse all on ka, kuidas eesti keele kui teise keele õppematerjalides on pakutud minevikuajade olemuse ja kasutamisvaldkondade õppijatele tuge ja selgitusi. Lõpuks esitatakse minevikuajagu kujutavad skeemid, mida senini eesti keele kui teise keele õpetuses kasutatud ei ole, kuid mis abistaks seletada ajavormide (tähendus)erinevusi.

Võtmesõnad: eesti keel teise keelena, teise keele õppimine ja omandamine, verbi ajavormid, eesti keel

1. Sissejuhatus

Mineviku ajavormide omandamise ja kasutamise seaduspärasusi on pikemat aega uuritud germaani ja romaani keeltes. Keeleõppijad kasutavad algul verbi olevikus ja täpsustavad aega määruste abil. Sündmustest jutustatakse kronoloogilises järjekorras. Seejärel omandatakse morfoloogilised ajavormid. Õppijakeele ja esimese keele vahe seisneb selles, et emakeele kõneleja oskab kasutada ka teisi vahendeid ning võib sündmuste tegelikust järjekorrast kõrvale kalduda (Bardovi-Harlig 2000: 65). Näiteks lausetega *Istusime autosse. Enne seda olime kõigiga hüvasti jätnud* on sündmusi kujutatud nende toimumisele vastupidises järjekorras. Sellist võtet oskab kasutada enneminevikku valdav kõneleja, kuid mitte algaja keeleõppija. Õppijate keelekasutusse ilmuvad liht-, täis- ja ennemineviku ning kestvate aegade morfoloogilised väljendusvahendid teatud järjekorras. Tavaliselt on mineviku omandamise suund lihtminevikult liitaegadele, kuid keeliti ja indiviiditi võib see järjestus varieeruda, sest võõra keele grammatika omandamine sõltub ka sellega kokkupuutumise või õpetamise järjekorrast (vt nt Bardovi-Harlig 2000).

Euroopa kultuuriruumis kujutatakse aega kolmemõõtmelises süsteemis koos ruumi ja liikumisega. Aeg voolab ühtlaselt, (inimese tajus küll vahel aeglaselt ja vahel kiiresti) ühes suunas – minevikust tulevikku. Aega on võimalik jaotada lõikudeks või perioodideks. Iga sündmuse, tegevuse või oleku saab asetada teatud ajapunkti või -vahemikku. Selline lähenemisviis võimaldab määratleda ajalisi suhteid kahe sündmuse vahel või sündmuse ja teatud ajahetke vahel (Evans 2005, Klein 1986). Keeles väljendab ajalisi suhteid grammatiline aeg abisõnade, määruste ja morfoloogia abil. Eraldi huvi pakub täisminevik, kuna selle ajavormi olemus ja kasutus võivad eri keeltes varieeruda või üldse puududa. Kuigi tegemist on minevikku väljendava ajavormiga, ei saa sellega samas lauses kasutada minevikku täpselt määratlevat määrust. Näiteks lause *Eile hommikul kell 10 olen reisilt tagasi jõudnud* ei ole eesti keeles õige, sest täpse aja määratluse *eile hommikul kell 10* tõttu peaks see olema lihtminevikus.¹ Mineviku ajavormide ja määruste omavaheline seos jääb selle artikli uurimisalast välja.

Eesti keele mineviku-aegade õpetamise muudab keeruliseks asjaolu, et alati ei olegi kerge seletada, millisel juhul peaks valima lihtmineviku ja millal täismineviku. Mõlemad ajavormid võivad olla mõne tegevuse või olukorra kohta õiged. Näiteks ei ole ka emakeele kõneleja jaoks vahet lausetel:

Ma elasin kunagi selles majas.

Ma olen selles majas kunagi elanud.

Eestis algajate keeleõppijate minevikuvormide omandamisetappe uuritud ei ole, kuid edasijõudnute minevikukasutusele on viiteid Raili Pooli, Elle Vaimanni (2005) ja Anna Verschiku (2002, 2004) artiklites. A. Verschik on uurinud Narva Kolledži üliõpilaste keeleoskust ja leidnud, et mineviku kasutuses vigu ei esine. Silmas on peetud, et üliõpilased ei eksi olevikku ja minevikku eristades. R. Pool ja E. Vaimann kirjutavad eesti keelt kõrgtasemel valdavate üliõpilaste vigu analüüsid, et

.. on põhjust arvata, et õppijad on eesti keeles tehtud valikutel lähtunud emakeelest. Suurim rühm on siin ajavormivead, mille puhul vene keele ainus minevikuvorm on käesoleva uurimuse informantide vahekeeles üldis- tunud lihtminevikuna, jättes kõrvale täis- ja ennemineviku. (Pool, Vaimann 2005: 134.)

Teise keele õppijatel on raske omandada mõisteid, mida nende emakeeles ei ole. Kui eesti keeles eristatakse liht-, täis- ja enneminevikku, siis vene keeles on ajaloolise arengu tulemusena alles jäänud ainult üks mineviku ajavorm – lihtminevik. Osaliselt diferentseeritakse vene keele minevikku aspektikategooria abil, mis näitab, kas tegevus on ühe- või mitmekordne, lõpetatud või lõpetamata, pika- või lühiajaline (Külmoja jt 2003, Vaiss 2004). Kuidas keeleõppija mineviku ajavorme kasutab ja kuidas seletab eri vormide vahel valiku tegemise põhimõtteid, väljendab nende implitsiitset ja eksplitsiitset teadmisi keele kohta. Implitsiitne õppimine tähendab alateadlikku keele omandamist ja eksplitsiitne õppimine teadvustatud õppimist, mille käigus võetakse arvesse sõnastatud reegleid ning luuakse ja katsetatakse oma hüpoteese keele struktuuri kohta. Samamoodi on implitsiitsed teadmised keele kohta intuiitiivsed ja nende üle võib otsustada, kogudes keeleainet vabast keelekasutusest. Eksplitsiitsed teadmised ilmnevad kontrolltöodes ja testides, st kontrollitud

olukordades. Samuti väljendub see metalingvistiliste teadmistena, st võimega keelt kirjeldada ja põhjendada teatud vormi valikut (Ellis 2004, Ellis jt 2006).

2. Informandid ja andmekogumismeetod

Keelejuhtideks olid Tartu Ülikooli Narva Kolledži 90 üliõpilast, kes õpivad eesti-keelsetel õppekavadel: noorsootöö, kohaliku omavalitsuse korralduse, koolieelse lasteasutuse ja humanitaarainete (eesti keel, inglise keel) õpetaja erialal. Pool informantidest on humanitaarainete õpetaja magistriõppekaval õppijad, kes on lisaks praktilisele keeleõppele läbinud teoreetilise eesti keele bakalaureuseõppe. Paljud neist juba töötavad valitud erialal. Enamikku üliõpilasi iseloomustab see, et nad on eesti keele selgeks õppinud ilma loomuliku keelekeskkonna toeta. Üliõpilased on pärit Ida-Virumaalt, suurem osa Narva linnast. Keelekeskkonnal, kui selle all mõelda elu- ja töökohas valdavalt kasutatavat keelt, ei pruugi olla olulist mõju keeleoskusele, sest iga õppija võib keelekeskkonna tekitada ka ise, valides sihtkeeles suhtlevaid sõpru, kasutades sihtkeelset massimeediat või osaledes sihtkeelses kultuurielus. Siiski on Ülle Rannut põhjalikus uurimuses tõestanud, et Ida-Virumaal segregatiivses keskkonnas on eesti keele oskus madalam, sest eestlastega suhtlemisvõimalused on väga piiratud (Rannut 2005). Narva Kolledži üliõpilased kasutavad eesti keelt õppetöös ning pedagoogilises tegevuses, näiteks koolipraktikal käies, kuid mitte igapäevase suhtluskeelena.

Informandid on sooritanud eesti keele kõrgtaseme eksami, mis põhineb Euroopa Nõukogu üldkeeleoskuse mudeli edasijõudnute taseme (ingl *vantage level*) keelefunktsioonide kirjeldusel. Kõrgtaseme sõnavara ja tarindite oskuse kohta on märgitud, et isik valdab praktiliselt kogu keele struktuuri ja sõnavara. Mõnikord võib esineda ebatäpsusi keeruliste ja harvade konstruktsioonide kasutamisel, üksikud vead on raskesti märgatavad. Kirjelduses märgitakse ka, et kõrgtaseme saavutanu kasutab harvu struktuure, mis pole tema emakeele väljendusvahenditega vastavuses (Loog, Kerge 1999: 17, 102). Ajakategooria väljendamine morfoloogiliste vahenditega kuulub just sellesse valdkonda ja on huvitav uurida, kui latusalt informandid seda paradigmat valdavad.

Keelenäited, st laused, milles esines või oleks pidanud esinema liitmineviku vorm, on kogutud korpuseks üliõpilaste suulistest ja kirjalikest ettekannetest, (praktika)tundides peetud vestlustest, esseedest, praktikapäevikutest ja muudest üliõpilastöödest, kuid mitte eesti keele grammatikatundides tehtud ülesannetest. Seega puuduvad näited harjutustest, mille sooritamisel on oluline keskenduda õige vormi valikule. Samuti on välditud referaate, milles on raske eristada iseseisvat ja refereeritud teksti. Kõrvale on jäetud ka teiste õppejõudude juhendamisel kirjutatud tööd, et vältida juhendaja korrigeeritud keelendeid. Suulistest näidetest osa pärineb lindistatud tekstidest, osa on üles märgitud üliõpilaste esinemistest ja vestlustest.

2005/06. õppeaastal on lindistatud neli tundi 27 üliõpilase jutustusi teemadel *kes ma olen, miks tulin õppima Narva Kolledžisse, mida tean valitud erialast, millised on mu tulevikuplaanid*. Enne intervjuu algust selgitati, et oodatakse võimalikult pikka jutustust eesti keeles, mis annaks informatsiooni igaihe keeleoskuse kohta ning aitaks kõiki üliõpilasi tundma õppida. Teemad olid kirjutatud tahvlile ja üliõpilase kõneste sekkuti võimalikult vähe, peamiselt ainult julgustavate märkustega

sel juhul, kui kõneleja mõtted kippusid takerduma. Eesmärk oli koguda spontaanse keele näiteid suunates üliõpilasi rääkima olevikust, minevikust ja tulevikust. Eeldati, et jutustuses tuleb ette konstruktsioone, mis võimaldavad demonstreerida liitaegade kasutamise oskust, nt *Enne kui tulin Narva, olin õppinud Mainori kõrgkoolis*. Kuna liitaegade esinemissagedus on eesti keeles suhteliselt väike (vt Metslang 1997) ning intervjuueeritavad püüdsid end väljendada võimalikult lakooniliselt, kuid korrektselt, siis osutus andmete kogumine lindistamise abil ebaotstarbekaks.

2006/07. õppeaastal on vaatlusmeetodiga kogutud üliõpilaste suulist kõnet praktikatundidest (vaadeldud 30 akadeemilist tundi), loengutest-seminaridest, kus üliõpilased on vabalt vestelnud või esinenud pikemate sõnavõttudega, ja lõputööde kaitsmistelt. Üles on kirjutatud laused, kus liitmineviku ajavorm esines või oleks pidanud esinema.

Kirjalik materjal on kogutud seotud tekstist, mitte üksiklausetest, seega on kontekstil oluline roll otsustamisel, kas kasutatud ajavormi pidada korrektseks või mitte. Suur osa materjalist on analüüsivatest töödest, kus on ette antud ülesanne ja/või loetelu, millest kirjutada. Seega on kirjutatud lausete sisu, kuid ilmselt osaliselt ka esinevad ajavormid sellest mõjutatud.

3. Eesti keele mineviku ajavormid

Keeleõppes esmalt defineeritakse grammatikakategooria, siis seletatakse, kuidas vorme moodustada, ning seejärel antakse kasutusjuhiseid. Käesoleva uurimuse informantidele vormimoodustus raskusi ei valmista, mistõttu on vaatluse all eri minevikuvormide tähendus ja kasutus esmalt grammatikakirjeldustes ja seejärel informantide keelekasutuses.

3.1. Mineviku ajavormid grammatikakirjanduses

Eesti keele akadeemilise grammatika järgi märgib imperfekt e lihtminevik definiitset minevikku, perfekt e täisminevik indefiniitset minevikku olevikulise vaatlushetke seisukohalt ja pluskvamperfekt e enneminevik indefiniitset minevikku minevikulise vaatlushetke seisukohalt (EKG I: 75–79, EKG II: 33).

“Eesti keele käsiraamatus” seletatakse täismineviku ja lihtmineviku vahetorda järgmiselt:

Lihtminevik on lihtne, s.o üheplaaneline, nii vormilt kui ka sisult. Kõneleja kujutus kandub täielikult minevikku – ta ei seosta seda kuidagi olevikuga. --- Täisminevik seevastu on nii vormilt kui ka sisult kaheplaaneline. Temas on ühendatud oleviku seisund ja mineviku tegevus. --- Täisminevikku kasutatakse siis, kui eelnevast tegevusest tehakse kokkuvõtte käesoleva hetke seisukohast. (Erelt jt 2000: 346.)

Käsiraamatus “Keelehärm” (Metslang jt 2003) lisatakse eelnevale, et lihtminevik on jutustamise aeg, täisminevik minevikus toimunud sündmuste kirjeldamise või kõnealusest sündmusest kokkuvõtte tegemise aeg.

Ennemineviku kasutussoovitus “Eesti keele käsiraamatus” on järgmine:

Enneminestik teeb kokkuvõtte mingile minevikuhetkele eelnevast tegevusest, --- Kui pealause on lihtminevik, kõrvallause aga väljendab pealause tegevusele eelnevat tegevust, tuleks kõrvallauses kasutada enneminestikku, mitte lihtminevikku. (Erelt jt 2000: 346.)

Enneminestikku kasutatakse eesti keeles suhteliselt harva võrreldes täisminestiku ja eriti lihtminevikuga (vt Metslang 1997).

Minevikuaegadest rääkides on olulised kõnehetk, sündmuse toimumise hetk ja viitehetk. Enneminestik esineb eelkõige liitlausetes, millest üks osalause on lihtminevikus ja teine osalause viitab ajale enne seda, nt *Jõudsin teha kõike, mida olin enne planeerinud.*

Lihtminevik ja täisminestiku vahel valimine on keerulisem. Viidates Östen Dahlile ja Bernard Comriele, on Helle Metslang (1997: 102–105) eristanud eesti keele täisminestikul neli funktsiooni:

resultaadiperfekt – kirjeldatakse olukorda olevikus, mis on minevikus toimunud tegevuse resultaat (*olen lõpetanud gümnaasiumi*);

kogemusperfekt – räägitakse oleviku vaatepunktist minevikus toimunud või mitte toimunud tegevusest (*olen käinud / ei ole käinud Pariisis*);

püsiva/kestva olukorra perfekt – tegevus algas minevikus ja jätkub olevikus kõnemoendil (*olen Narvas elanud juba kolm aastat*);

kuuma uudise perfekt – lähiminevikus toimunud sündmuse erakordsuse rõhutamiseks (*Kanter on tulnud maailmameistriks*).

Kuna kuuma uudise perfekti kasutuskontekst on kitsas, siis ei saa eeldada, et täisminestik sellises funktsioonis õppijakeeles esineb.

Teise keele omandamisel õpitakse grammatikavorme seostama tähenduse ja kasutusega. Samuti tuleb õppida vahet tegema omavahel lähedaste, kuid semantiliselt erinevate vormide vahel. Nii liht-, täis- kui enneminestik väljendavad tegevust või olekut, mis on möödunud, kuid kolme vormi üksteisest eristamiseks on vaja mõista nende suhet kõnehetkega ning ajaga, millest räägitakse.

3.2. Mineviku liitajavormid informantide kasutuses

Kogutud keelenäited esindavad suhteliselt kitsast konteksti, sest Narva Kolledži üliõpilaste keel ja teemade ring, millest eesti keeles räägitakse või kirjutatakse, on piiratud peamiselt õppetöö vajadustega. Siiski esindavad koolipraktika tundides kogutud suulised näited erinevaid teemavaldkondi, mida eesti keele ainekava järgi (eriti gümnaasiumiklassides) käsitletakse – loodus, kultuur, majandus ja muu ühiskonnaelu.

Kokku on korpuses 129 eri verbi, neist kõige sagedamini esinevad (sulgudes kordade arv): *lõpetama* (16), *kasutama* (14), *tegema* (10), *õppima* (10), *olema* (9), *esitama* (8), *kirjutama* (8), *planeerima* (8), *koostama* (7), *saavutama* (7). Kõik need verbid esinevad üliõpilaste praktikapäevikutes ja kuuluvad tundide planeerimist ning läbiviimist kirjeldava sõnavara hulka. Verbi *lõpetama* ja *õppima* on kasutatud ka oma eluloost rääkides, nt *Olen lõpetanud X kooli. Olen õppinud X koolis.*

Minevikuvormide kasutuse uurimiseks on vastandatud liht- ja liitajavorme, st loendatud, kui paljudes lausetes liitmisevikkude õigesti kasutatakse ja kui tihti see on asendatud lihtminevikuga. Näitelauseid ja -fraase on kokku 287, millest

- täisminevikus on 84 suulisest kõnest ja 102 kirjalikust tekstist;
- enneminevikus on 13 suulisest kõnest, 88 kirjalikust tekstist.

Eesmärk on teada saada, millised seaduspärasused esinevad keelejuhtide mineviku liitajavormide kasutuses. Tähelepanu keskmes ei ole vigade otsimine, kuid analüüsi huvides on keelenäited jagatud õigeteks ja vääradeks. Ajavormi kasutamise õigsuse üle otsustamisel lähtutakse ajavormi definitsioonidest, kasutusseletusest ja isiklikust keelevaistust.

Õigesti ja valesti kasutatud vormide kohta annab ülevaate tabel 1. Kuigi vene keeles puuduvad täis- ja enneminevik grammatilise kategooriana, kasutatakse konstruktsioone, mis vastavad eesti keele liitmisevike umbisikulisele tegumoele. See asjaolu võib mõjutada umbisikuliste vormide kasutust. Tabelis 2 on andmed, milline on isikuliste ja umbisikuliste verbide arvuline suhe suuliste ja kirjalike ning täis- ja enneminevikus olevate näidete vahel.

Tabel 1. Suuliste ja kirjalike keelenäidete arv

	Täisminevik				Enneminevik			
	õiged	%	väärad	%	õiged	%	väärad	%
Suulised näited	44	52,4	40	47,6	7	53,8	6	46,2
Kirjalikud näited	75	73,5	27	26,5	38	43,2	50	56,8

Tabel 2. Keelenäidete arv isikulises ja umbisikulises tegumoes

	Täisminevik		Enneminevik	
	Suulised / neist õiged	Kirjalikud / neist õiged	Suulised / neist õiged	Kirjalikud / neist õiged
Isikuline tegumood	64 / 26	46 / 22	5 / 3	13 / 7
Umbisikuline tegumood	20 / 18	56 / 53	8 / 4	75 / 46

Täisminevikude õigete ja valede vormide osakaalu põhjal võib järeldada, et kirjutades on rohkem aega järele mõelda ning on võimalik kasutada ka vältimistehnikat, st kasutatakse lausekonstruktsioone, milles ollakse kindlad. Suulise keelekasutuse puhul on enesekontroll nõrgem, tihti tuleb kiiresti reageerida, sageli ei ole toetavat konteksti, mistõttu on ka valesid vorme rohkem. Täisminevikude suulised näited on ülekaalukalt isikulises tegumoes. Enneminevikude suulisi näiteid on vähe, mis on kooskõlas asjaoluga, et seda ajavormi esinebki keeles suhteliselt harva. Kirjalike näidete suurem osakaal on seletatav üliõpilastööde eripäraga – suur hulk neist nõuab akadeemilise stiili järgimist, muuhulgas umbisikulist tegumoodi. Enneminevikude kirjalike näidete vead tulenevad peamiselt umbisiku ülemäärasest kasutamisest.

Järgnevalt on esitatud üksiklausetena esinenud näited, st ei ole räägitud pikemat seotud teksti ega ole olnud mingeid abistavaid vihjeid, mis oleks kõnelejat

aidanud õiget ajavormi valida. Siiski kuuluvad need näited vestluse või suhtlussituatsiooni konteksti, mis toetab ühe või teise minevikuvormi valikut.

- (1) Paneme [artikli] seinale neile, kes veel ei näinud ja ei lugenud. (*P.o* .. kes veel [eelnevate päevade jooksul] ei ole näinud ega (ole) lugenud.)
- (2) Iga laps lapsepõlves voolis plastiliinist midagi. (*P.o* Iga laps on lapsepõlves plastiliinist midagi voolinud.)
- (3) Mina ka olin Piusa koopas. (*P.o* Mina ka olen käinud Piusa koopas.)

Näited 1–3 vastavad sisult kogemuspäiktile, kirjeldades ajaperioodi, mitte lühikest hetke. Esimeses näites on kontekst rääkijale ja kuulajale arusaadav. Jutt on artiklist, mille kõik oleksid pidanud juba varem läbi lugema, kuid ei ole lugenud. Teine näide on sissejuhatavat lause voolimise kasulikkust käsitlevas ettekandes. Kolmas näide on praktikatumnist, kus üliõpilane juhtis vestlust nahkhiirte eluviisi teemal.

Praktikatunde andvate üliõpilaste klassitoakõnes kordub küsimus:²

- (4) Kas te lõpetasite? või Kas saite valmis?

Enne uue ülesande andmist tahab õpetaja-praktikant teada, kas õpilastel on eelmine töö tehtud. Eestikeelne õpetaja küsib sellisel juhul: *Kas te olete lõpetanud?* või *Kas te olete ülesande/harjutuse valmis saanud?* Võrdluseks, olukorras, kus õpetaja küsib ühe või kahe õpilase käest: *Kas lõpetasid/te lobisemise?*, on see küsimus korrektne. Kui küsimus esitatakse rühmale, mille liikmed lõpetavad töö eri aegadel, siis on lõpetamine pikem periood ja eestlasele on loomulik kasutada täisminevikku.

Keeruline on liitaja *kas*-küsimuse moodustamine.

- (5) Kas te vaatasite vene televisiooni? (*P.o* Kas te olete vene televisiooni vaadanud?)
- (6) Kas teil oli kunagi stress? (*P.o* Kas teil on kunagi stress olnud?)
- (7) Kas teie klassis olid niisugused probleemid? (*P.o* Kas teie klassis on niisuguseid probleeme olnud?)

Näited 5–7 vastavad kogemuspäiktile, konkreetsele ajale ei ole viidatud ja silmas peetakse ajaperioodi, mitte -hetke. Näite 5 puhul on võimalik ka olevikuline variant *Kas te vaatate vene televisiooni?*, sest üliõpilane tahtis teada, kas vestluspartner on üldiselt kursis sellega, mis vene televisioonis toimub (avaliku elu tegelased ropendavad teles), kuid kuna jutt jätkus konkreetsete näidetega minevikust, siis see asjaolu loob konteksti, milles õige on täisminevik. Lauset 6 kasutati kuulajate aktiveerimiseks stressiteemalise ettekande algul. Näites 7 juhtis üliõpilane praktikatumnis kiusamisteemalist vestlust ja tahtis teada, kas õpilased on kiusamisega kokku puutunud.

Üksikuid näiteid on täismineviku ülekasutusest, nt täisminevik lihtmineviku asemel (8–10).

- (8) Üks aasta tagasi ma olen lõpetanud Narva Pähklimäe gümnaasium. (*P.o* [Üks] aasta tagasi ma lõpetasin Narva Pähklimäe gümnaasiumi.)

² Kuigi kogumisel on lähtutud põhimõttest, et näited ei kordu, oleks siin pidanud tegema erandi ja loendama, kuna tunni juhtimisel kasutavad õpetajad ühesuguseid väljendeid.

(9) Nad ei olnudki abiellunud! (P.o Nad ei abiellunudki!)

(10) Kui Bert trammiga kooli sõitis, on ta ära söönud banaani. (P.o Kui Bert trammiga kooli sõitis, sõi ta ära banaani.)

Näidetes 8-9 on lähtunud reeglist, et eluloost räägitakse suures osas täismineviku vormis ning jäetakse tähele panemata, et lauses on ajamäärus või üks kord toimuv sündmus, mis peaks suunama lihtmineviku kasutamisele. 9. lause lõpetas moodsa muinasjutu, kus prints ja tütarlaps kumbki oma teed läksid. 10. näide on Berti päevast jutustavast tekstist, tegevustel ei ole olevikuga seost ja sellepärast tuleb kasutada lihtminevikku.

Ennemindeviku vormi kasutatakse peamiselt kirjalikes tekstides. Laused 11-12 on moodustatud reeglit järgides, st lauses on kaks minevikku, millest üks eelneb teisele.

(11) Kuulamisülesanne võttis palju aega, rohkem kui oli enne kavandatud.

(12) Kui lapsed olid õppinud lugema ja kirjutama, hakkasid nad uurima ladina keele grammatikat.

Õiged on ka lihtlauseid 13-14, sest kirjeldatud tunnid olid juba lõppenud, kui üliõpilased neid kirjeldama asusid.

(13) Tund oli suunatud ainult grammatika õpetamisele ja kordamisele.

(14) Õpilased olid huvitatud tunni teemast.

Esimese keele mõju üle teise keele omandamisele ja kasutamisele keeleuurijate seisukohad lahknevad. Vahekeeleteooria (vt nt Richards, Schmidt 2002, Verschik 2004) toetab seisukohta, et keeleülekanne (ingl *transfer*) võib olla positiivne – kui emakeele struktuur on õpitava ehk sihtkeele struktuuriga nii sarnane, et teatud konstruktsioonide omandamine ja korrektne kasutamine ei põhjusta õppijale raskusi ega tekita vigu. Interferents ehk negatiivne ülekanne ilmneb näiteks sõnavara otsetõlkes ja emakeelsete grammatiliste konstruktsioonide kasutamisel sihtkeeles. Negatiivset ülekannet põhjustavad erinevused emakeele ja sihtkeele struktuuris, sealhulgas teatud kontseptsioonide puudumine emakeeles. Kathleen Bardovi-Harligi (2000: 182) järgi (inglise keele) mineviku omandamisel esimene keel märgatavat rolli ei mängi. Ta on toonud näiteid nelja eri emakeelega õpilaste tulemustest, kellest ühe emakeeles esineb inglise keelele sarnane aegade süsteem, kolmel mitte. Õppijate saavutused on enam seotud motivatsiooni ja isiksuse eripäradega kui esimese keele mõjuga. Tõenäoliselt on keelevigu võimalik seletada mitmete põhjustega, kuid kui informantide keeles ilmnevad teatud struktuurid kindlas kasutusvaldkonnas, milles nad vigu ei tee, ja samad struktuurid esinevad ka nende emakeeles, ning vastupidi, kui samu struktuure kasutatakse ka juhtudel, kus sihtkeeles on erinev struktuur, siis võib nähtust ülekandeks pidada.

Käsitlemisel olevates keelenäidetes võib umbisikulise tegumoe vormides tuvastada nii positiivset kui negatiivset ülekannet emakeelest. Näidetes 15 on positiivse ülekanne näited eri üliõpilaste õpikut või teadusteksti analüüsivatest töödest.

(15) Raamat on adresseeritud pedagoogidele. Raamatus on vaadeldud paljud kasulikud teemad. Ka on toodud õpetajate sotsiaalse valmiduse uurimise

tulemused. Kõik lõigud on järjestikud ja seotud teineteistega. Suur osa on pühendatud järgmisele küsimusele .. Raamatus on ka toodud õpilaste isiksuse ja klassi tundmaõppimise meetodid. Väga põhjalikult on kirjutatud sellest, kuidas organiseerida .. tundi.

Kuna täismineviku umbisikulise tegumoe vorm langeb kokku vene keele struktuuriga, siis seda laadi lausetes vigu peaaegu ei esine.

Praktikaaruannetest kogutud negatiivse ülekande näidetes (16) on enne minevikuga liialdatud, sest kõik näitena esitatud laused oleksid lihtminevikus eestipärasemad.

- (16) Koos uue materjaliga oli käsitletud mõned eesti keele reeglid. Kõik vestlus oli esitatud kahes keeles, et suurendada õpilaste integreerumine. Tunni käigus olid kasutatud sellised õppevahendid: žestid, miimika, tahvel, makk. Iga antud ülesanne oli kontrollitud selleks, et tuua esile kuidas õpilased tulevad toime neile antud ülesannetega. Tunni lõpetamine oli korrektselt tehtud.

Suulises või kirjalikus elulookirjelduses ei valmista üliõpilastele raskusi isikulise tegumoe täismineviku kasutamine, sest seda õpitakse juba kesktaseme testi sooritamiseks: *olen sündinud Narvas, olen lõpetanud Kesklinna gümnaasiumi* jms. *Kas*-küsimusega lausete põhjal võiks arvata, et liitajaga küsilause moodustamine valmistab raskusi, kuid näiteid ei ole piisavalt palju, et nende alusel midagi järeldada. Akadeemilises keelekasutuses esineb palju umbisikulist tegumoodi ja selle kasutamine venekeelsetele õppijatele raskusi ei valmista.

3.3. Informantide teadmised minevikuajade tähenduste kohta

Eri minevikuvormide kasutusoskus kirjeldab üliõpilaste implitsiitseid teadmisi eesti keele mineviku väljendusvõimalustest. Järgnevalt on kokkuvõtte üldistest seisukohtadest ja ilmekamatel näidetest, kuidas informandid mõistavad erinevusi mineviku ajavormide vahel ning mida nad teavad eri vormide kasutamisest. Kirjalik küsitlus on läbi viidud humanitaarainete (eesti keel teise keelena) magistriõppe 18 üliõpilase seas. Neile anti ülesanne seletada, mis vahe on eesti keele minevikuajadel ja mis juhtudel eri aegu kasutatakse.

Lihtminevikku kasutatakse

- kui räägitakse minevikust ja see on lõpetatud tegevus;
- minevikus sooritatud tegevuste diferentseerimiseks. Tegevus seejuures ei pruugi lõpetatud olla;
- hiljuti minevikus, eile toimunud tegevuse väljendamiseks. See tegevus võib veel korduda;
- kui tahetakse rõhutada fakti, kui tegevus on kindel (mitte üldine ega ebamäärane);
- [väljendamaks] mida mina tegin konkreetsel ajal või perioodil.

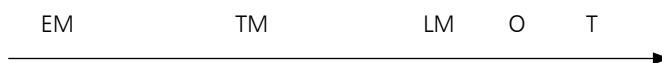
Täisminevik väljendab

- mineviku seost olevikuga ja kui tegevus on aegade kooskõlastamisega, väljendab eelnevat tegevust;
- et tegevus toimus, aga ei ole tähtis millal;
- et tegevus toimus mitte eile ja üleeeile, vaid pikka/mõnda aega tagasi (paar-kolm aastat);
- kindlasti lõpetatud tegevust;
- et tegevus on toimunud küllalt ammu või tehakse harva.

Enneminevik väljendab

- ammutoimuvat tegevust või eelnevat tegevust minevikus;
- enne toimunud tegevust, olevikuga seost ei ole. Seda aega kasutatakse tavaliselt ajaloo kirjutamisel;
- sündmust või tegevust, mis toimus näiteks 10 aastat tagasi;
- kaugel minevikus sooritatud ja lõpetatud tegevust, mis kestis kindla aja-perioodi;
- tegevust, mis oli sooritatud enne teist tegevust minevikus ja ei ole seotud praeguse hetkega.

Üliõpilased kirjutasid mineviku väljendamise võimalustest nii, nagu nad oleksid seletanud kellelegi, kes eesti keele reegleid ei tunne. Kõikide mineviku ajavormide kirjeldused on üldjoontes õiged, kuid kolme ajavormi kohta kirjutatud võrreldes ilmneb, et informantide arusaama järgi on lihtminevik hiljutine möödanik, täisminevik sellest varasem aeg ja enneminevik veelgi kaugem, lausa ajaloolisi sündmusi kujutav aeg.

Joonis 1. Grammatiliste aegade paiknemine ajajoonel keelejuhtide arusaamade järgi. (EM – enneminevik, TM – täisminevik, LM – lihtminevik, O – olevik, T – tulevik)

Ajavormide vastandusest selgub, et lihtminevikuga väljendatud tegevus ei pruugi lõpetatud olla, kuid tegevus täisminevikus on kindlasti lõpetatud. Siin on ilmselt aegade kasutamise reeglid vastupidi meelde jäänud või väljendatakse veel kord arusaama, et kuna täisminevikus toimus tegevus varem kui lihtminevikus, siis on see kindlasti lõpetatud. Enneminevikku peetakse haruldaseks ajavormiks, mis väljendab väga ammu toimunud sündmusi ja igapäevases suhtluses seda vaja ei lähe.

3.4. Minevikuajad õppekirjanduses

Narva Kolledžisse võetakse eestikeelsetele õppekavadele vastu keskmisest parema eesti kui teise keele oskusega noori. Keeleteadmised ja -oskuse on nad saanud üldhariduskoolist ning kolledži eesti keele tundide eesmärgiks on nende keele lihvimine ja täiendamine. Ka minevikuaegadesse puutuv on õpitud juba üldhariduskoolis. Keeleoskus ja -teadmised võivad olla mõjutatud õpetamismeetoditest.

1990. aastatest alates on populaarne olnud kommunikatiivne keeleõppemeetod, mis vähemalt kümme aastat tagasi jõudis ka eesti keele õpetamisse. Meetod

rõhutab kõnelemisoskuse tähtsust ja kommunikatsiooni funktsionaalset printsiipi, st enese mõistetavaks tegemist. Grammatiline korrektsus ei ole primaarne, seda saab asendada suhtlust toetavate strateegiatega, nagu kehakeel, parafraseerimine, asendamine, abi otsimine jms. Süstemaatiline grammatika õpetamine, eriti keerulisemate grammatikakategooriate seletamine on teisejärguline.

Keeleõppemeetodi teoreetiline põhjendus on algselt pärit Noam Chomskyilt (universaalse grammatika teooria), hiljem Stephen Krashenilt (monitori teooria) ja kinnitust saanud Rod Elliselt, kelle järgi eksplitsiitsel õpetamisel ei ole tihedat seost oskusega õpitud grammatikat kasutada. Aastatel 1978–1991 tehtud kuueteistkümne uurimuse tulemused mõne üksiku erandiga näitavad, et õpetamisel ei ole erilist mõju grammatilise korrektsuse saavutamisele pikema aja vältel (Ellis 1994: 624–626). Tunnis õpetatud reeglid ununevad või ei suudeta neid keelekeskkonnas rakendada.

Teine moodus grammatikat õpetada, sealhulgas ka Eesti koolides, on tähelepanu pööramine vormimoodustusele. Õppijad omandavad oskuse moodustada liht-, täis- ja enneminivikku kõikidest verbidest ning suudavad hästi täita vormimoodustusülesandeid, kuid õige vormi valik ja kasutamine tekitab raskusi.

Lisaks õppemeetoditele mõjutavad keeleõpet õppematerjalid, grammatika õppimist näidete ja seletustega reeglikogud, tabelid ja skeemid, harjutustikud ja õppetekstid, milles on kasutatud õpitavaid konstruktsioone. Õppekirjandus peab täitma teatud tingimusi, et see efektiivne oleks. Gee Macrory ja Valerie Stone on uurinud reeglite õpetamise mõju perfekti omandamisele ning tulnud järeldusele, et lihtsad ja lühikesed reeglid on efektiivsemad (Macrory, Stone 2000: 60). Eestis on Jaan Mikk sõnastanud lihtsa keele reeglid (vt nt Mikk 2001, Mikk, Elts 1999), mille mõte on selles, et õppetekstid, reeglid ja seletused peavad olema õppijatele selged ja kergesti arusaadavad, ainult sel juhul avaldavad need soovitud mõju. Lihtsas keeles kirjutatud tekstide järgi õppides saavutavad õpilased paremaid tulemusi kui keerulisi, kompleksseid, palju võõrsõnu sisaldavaid akadeemilises vormis tekste lugedes.

Nelja koolides ja keelekursustel kasutatava tänapäevase grammatikaallika (Siirak 1998, Valmis, Valmis 2003, Kallas 2001, Uuspõld, Valmet 2001) põhjal on püütud järgnevas välja selgitada, kuidas on mineviku ajavormide tähendusest ja kasutamisest kirjutatud venekeelsetele õppijatele ning kas õppekirjandusel on olnud mõju informantide keeleteadmistele. Grammatika seletused on kirjutatud vene keeles, kasutatud on eestikeelseid termineid, reeglite näitlikustamiseks on toodud näiteid. Siiski ei ole seletused väga lihtsad ega üheselt mõistetavad.

Lihtminevik

- väljendab fakti, et tegevus on toimunud minevikus;
- väljendab tegevust, mis eelnes antud kõnesituatsioonile;
- kirjeldab sellist minevikusündmust, mis on seotud konkreetse hetkega minevikus.

Viimane seletus on keeleõppe seisukohalt kõige lihtsam ja selgem, sest on täpsem kui esimene seletus ega ole nii teaduslik kui teine definitsioon.

Täisminevik

- märgib tegevust, mis on toimunud minevikus, kuid on seotud olevikuga ja võib jätkuda tulevikus;
- märgib tegevust, mis oli resultatiivne;
- märgib tegevust, mis toimus minevikus ja on kõnehetkeks lõppenud;
- märgib tegevust, mis toimus minevikus piisavalt ammu;

- väljendab sageli pikaajalist ja korduvat tegevust;
- võib täita imperfektiivse aspekti (vn *saveršennõi vid*) funktsiooni;
- on mineviku ajavorm, mida kasutatakse rääkides tegevustest, mis on toimunud elu jooksul ja täpne aeg ei ole tähtis.

Võõrkeele õppijale on viimane seletus kõige mõistetavam, sest see selgitab üht olulist lihtmineviku ja täismineviku erinevust.

Enneminevik

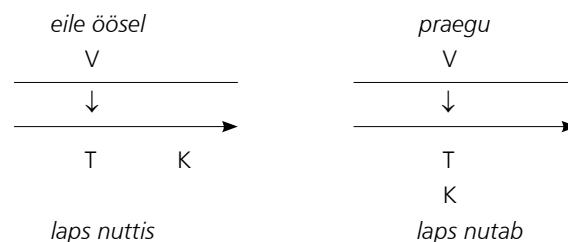
- märgib tegevust, mis eelnes teisele tegevusele minevikus;
- märgib tegevust, mis toimus varem, kui tegevus, mida väljendatakse lihtminevikuga;
- väljendab tegevust minevikus, mis eelnes kõnesituatsioonile, mis samuti toimus minevikus.

Nende definitsioonide peamiseks puuduseks on liigne keerukus. Üliõpilaste küsitluse vastustest võib järeldada, et nad on reeglite sõnastuse suures osas ära õppinud, kuid täpne mõte on jäänud selgusetuks. Mõni reegel on tekitanud segadust, näiteks väide, et täisminevik märgib tegevust, mis toimus minevikus piisavalt ammu. Üliõpilased on otsustanud, et “piisavalt” tähendab kahte või kolme aastat. Ennemineviku definitsioone lugedes on õppijad tähendusrõhu valesse kohta asetanud ja aru saanud, et enneminevik on toimunud enne teist tegevust minevikus, seega väga ammu.

4. Mis võiks olla teisiti?

Eesti keele kui teise keele õpetuses peaks minevikuaegade seletamisel toetuma klassikalistele skeemidele, mis määratlevad ajatähendusi kui suhet toimumisaja (T), viitehetke (V) ja kõnehetke (K) vahel (vt nt EKG I: 75–79, Metslang 1991), ja paigutama need kahele ajajoonele: ühele T ja K, teisele V. Nii on tehtud inglise keele grammatika õpikutes (vt nt Murphy 1997, Parrott 2004) ja soome keele grammatikas “Iso suomen kielioppi” (Hakulinen jt 2004: 1452–1454).

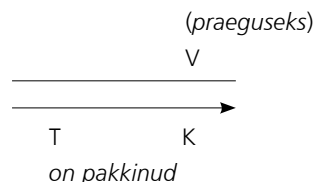
Kahe joone abil kujutatud **lihtmineviku ja oleviku** võrdlemisel saab selgeks, et oleviku puhul langevad kõnehetk, viitehetk ja toimumisaeg kokku (nt *praegu laps nutab*), kuid lihtmineviku viitehetk ja toimumisaeg on kõnehetkest varasemad (nt *eile öösel laps nuttis*).

Joonis 2. Lihtmineviku ja oleviku ajajooned

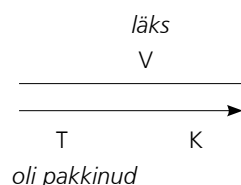
Täismineviku korral on viitehetk tavaliselt kõnehetkel, toimumisaeg aga on viitehetkest varasem: mineviku sündmusi vaadeldakse oleviku seisukohalt. Mineviku-sündmus ise on ajaliliselt ebamäärane: see võib olla toimunud ühe korra või rohkem,

ja võib ka viitehetkel jätkuda, nt *Sõber on oma asjad ära pakkinud*; *Sõber on alati oma asju korralikult pakkinud*; *Sõber on juba kaks tundi oma asju pakkinud*.

Joonis 3. Täismineviku ajajooned

Ennemindeviku korral on toimumisaeg samamoodi viitehetkest varasem, viitehetk ise aga omakorda kõnehetkest varasem. Viitehetkeks on mingi minevikulise tegevuse või oleku aeg (nt *Sõber läks, kui oli pakkinud*).

Joonis 4. Ennemindeviku ajajooned

Lisaks sõnalistele seletustele võimaldavad skeemid näitlikult kujutada ajalisi suhteid eri sündmuste, sh tegevuse/oleku ja kõnehetke vahel. Kaks paralleeljoont aitavad visuaalselt selgitada füüsilise aja ja grammatiliste ajavormide vahelist erinevust.

5. Kokkuvõte

Artiklis on uuritud kõrgtasemel eesti keelt valdavate Narva Kolledži eestikeelsetel õppekavadel õppivate üliõpilaste suulist ja kirjalikku keelekasutust. Kahe aasta jooksul kogutud andmete põhjal võib teha järelduse, et üliõpilased eristavad eesti verbi mineviku ajavorme, kuid teevad nende kasutamisel vigu. See kinnitab osaliselt R. Pooli ja E. Vaimanni uurimuse (2005: 134) ajavorme puudutavaid tulemusi – Narvas uuritud informantide lihtminevik ei ole küll üldistunud nii, et täis- ja ennemindevik oleks kõrvale jäänud, kuid liitaegade kasutamisel tehtud vigade arv on suur. Erinevused kahe uurimuse vahel tulenevad ilmselt eri meetodite kasutamisest (R. Pool ja H. Vaimann on uurinud ainult kirjalikku keelekasutust esseedes) ja võimalik, et näidete hulgast ning kogumisperioodi pikkusest.

Üliõpilaste keelenäidete põhjal võib järeldada, et liitaegade moodustamisel valmistavad raskusi suulise esituse isikulise tegumoe vormid, sest täismineviku asemel kasutatakse palju lihtminevikku. Suulises spontaanses kõnes ei ole kõnelejal aega kasutatud ajavorme analüüsida. Ennemindevikku suulises kõnes isikulisena peaaegu ei kasutata. Kirjalikus tekstis võib täismineviku umbisikulise tegumoe vormide kasutamisel märgata positiivset ülekannet emakeelest. Negatiivne ülekanne ilmneb ennemindeviku umbisikuliste ajavormide ülemäärases kasutuses.

Õppematerjalide kirjelduste ja üliõpilaste sõnastatud arusaamade võrdlus mineviku ajavormide kasutamise kohta näitab, et informandid kordavad õppekirjanduse reegleid, kuid ei mõista sügavuti vahet eri ajavormide vahel. Kui uurida informantide teadmisi ajavormide kohta, siis ilmneb, et nende arusaama järgi kulgeb aeg ühel teljel. Olevikust tahapoole päris lähedale jääb lihtminevik, sellest kaugemale täisminevik ja väga kaugemale enneminevik. Eesti keele mineviku ajakategooriate graafiliseks kujutamiseks ei piisa ühest lineaarjoonest, sest liitajad väljendavad lisaks sündmuse toimumise ajale ka seost kõnehetke ja viitehetkega. Artiklis on välja pakutud lahendus, kuidas selgitada grammatiliste aegade erinevust kahe lineaarse ajajoone abil.

Edasist uurimist väärrib, millisel määral mõjutavad teadmised ajavormide kasutamise kohta praktilist keelekasutust. Selleks on vaja testida keeleoskust kontrollitud olukorras, kus informandid peaksid teadlikult ajavorme valima ning lisaks põhjendama tehtud valikuid.

Kirjandus

- Bardovi-Harlig, Kathleen 2000. Tense and Aspect in Second Language Acquisition: Form, Meaning and Use. Language Learning Monograph. Blackwell Publishers.
- EKG I = Erelt, Mati; Kasik, Reet; Metslang, Helle; Rajandi, Henno; Ross, Kristiina; Saari, Henn; Tael, Kaja; Vare, Silvi 1995. Eesti keele grammatika. I. Morfoloogia, sõnamoodustus. Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut. Tallinn.
- EKG II = Erelt, Mati; Kasik, Reet; Metslang, Helle; Rajandi, Henno; Ross, Kristiina; Saari, Henn; Tael, Kaja; Vare, Silvi 1993. Eesti keele grammatika. II. Süntaks. Lisa: Kiri. Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.
- Ellis, Rod 1994. The Study of Second Language Acquisition. Oxford Applied Linguistics. USA: Oxford University Press.
- Ellis, Rod 2004. The definition and measurement of L2 explicit knowledge. – Language Learning 54:2, 227–275.
- Ellis, Rod; Shawn, Loewen; Erlam, Rosemary 2006. Implicit and explicit corrective feedback and the acquisition of L2 grammar. – Studies in Second Language Acquisition 28, 339–368.
- Erelt, Mati; Erelt, Tiiu; Ross, Kristiina 2000. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Evans, Vyvyan 2005. The Structure of Time. Human Cognitive Processing 12. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hakulinen, Auli; Vilkkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta; Alho, Irja 2004. Iso suomen kielioppi. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kallas, Roman 2001. Kõik on korras! Eesti keele õpik vene õppekeelele gümnaasiumidele. Эстонский язык: практический курс и грамматика. Таллинн: J. Sarapu Kirjastus.
- Klein, Wolfgang 1986. Second Language Acquisition. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Külmoja jt = Кюльмоя, Ирина; Вайгла, Эда; Соль, Майе 2003. Краткий справочник по контрастивной грамматике эстонского и русского языков. Тарту: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Loog, Mai; Kerge, Krista 1999. Tuul tiibades. Eesti keele suhtluse kõrgtase. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Macrory, Gee; Stone, Valerie 2000. Pupil progress in the acquisition of the perfect tense in French: the relationship between knowledge and use. – Language Teaching Research 4, 1, 55–82.

- Metslang, Helle 1991. Ajast ja tema vormist verbitarindeis. – Keel ja Kirjandus 3, 163–68.
- Metslang, Helle 1997. On the use of the Estonian past tense forms through the last one 100 years. – Mati Ereht (ed.). Estonian: Typological studies II. Tartu Ülikooli eesti keele õpetooli toimetised 8. Tartu: University of Tartu, 98–145.
- Metslang, Helle; Krall, Ingrid; Pajusalu, Renate; Saarso, Kristi; Sõrmus, Elle; Vare, Silvi 2003. Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Käsiraamat. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Mikk, Jaan; Elts, Jaanus 1999. A reading comprehension formula of reader and text characteristics. – Journal of Quantitative Linguistics 6, 3, 214–221.
- Mikk, Jaan 2001. Prior knowledge of text content and values of text characteristics. – Journal of Quantitative Linguistics 8, 1, 67–80.
- Murphy, Raymond 1997. Essential Grammar in Use: A Self-study Reference and Practice Book for Elementary Students of English with Answers. Grammar in Use Series. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pancheva, Roumyana; Stechow, Arnim von 2003. On the present perfect puzzle. – K. Moulton, M. Wolf (eds). Proceedings of NELS 34, Vol. 2. Amherst: BookSurge Publishing, 469–484.
- Parrott, Martin 2004. Grammar for English Language Teachers. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pool, Raili; Vaimann, Elle 2005. Vead kõrgtasemel eesti keele kõnelejate kirjalikus keelekasutuses. – Margit langemets (koost.), Maria-Maren Sepper (toim.). Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 1. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 115–137.
- Rannut, Ülle 2005. Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis. Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 14. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Richards, Jack C.; Schmidt, Richard 2002. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Pearson Education Limited.
- Siirak, Aino 1998. Eesti keele grammatika tabelites. Tallinn: Pangloss.
- Uuspõld, Valmet = Усупьлд, Эллен; Валмет, Айно 2001. Популярная грамматика эстонского языка. Eesti keele grammatiline vormistik: moodustamine ja kasutamine. Tallinn: Valgus.
- Valmis, Aavo; Valmis, Lembetar 2003. Lihtne eesti keele grammatika harjutuste ja võtmega. Эстонская грамматика для всех с упражнениями и ключом к ним. Tallinn: ТЕА.
- Vaiss, Natalia 2004. Verbi aspektikategooria eesti ja vene keeles. – Mart Rannut (koost.), Mart Rannut, Marju Kõivupuu, Tiit Päeva (toim.). Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks. Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 1. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli kirjastus, 145–184.
- Verschik, Anna 2004. Mõnda vahekeelest ja kontrastiivsest analüüsist. – Mart Rannut (koost.), Mart Rannut, Marju Kõivupuu, Tiit Päeva (toim.). Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks. Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 1. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli kirjastus, 132–144.
- Verschik, Anna 2002. Viga! Viga? Viga ... – Oma Keel 2, 76–82.

Diana Maisla (Tartu Ülikool) on lõpetanud Tartu Ülikooli eesti filoloogia erialal ja täitnud Tallinna Ülikooli pedagoogikamagistri õppekava. Töötab Tartu Ülikooli Narva Kolledžis ja õpib Tartu Ülikooli eesti keele ja tehnoloogia doktorikoolis. Uurimisvaldkond: eesti keele kui teise keele omandamine ja kasutus.
diana.maisla@ut.ee

USAGE OF ESTONIAN PAST VERB TENSES BY RUSSIAN-SPEAKING STUDENTS

Diana Maisla

University of Tartu

This article gives an overview on 1) how Russian-speaking students who are fluent in Estonian use temporal categories in Estonian; 2) what they know about the tense system of Estonian and 3) how the Estonian tense system is explained in grammar books written for schools with Russian as the language of instruction.

In Estonian past time is expressed by the simple past, the present perfect and the pluperfect, in Russian only by the simple past. The language data was collected from oral presentations and written texts produced by students during two years. Students distinguish between the three past tenses of Estonian but make a lot of mistakes. Features of both positive and negative transfer can be followed in students' presentations.

Students' opinions about the Estonian tense system repeat the rules given in grammar books. An unexpected finding was an understanding that the simple past represents a recent past, the present perfect expresses a time which passed at least three years ago and the pluperfect appears as a very distant past.

In the conclusion it is suggested to use the time lines in grammar sources to illustrate Estonian tenses. Two parallel lines enable to mark the time of speaking, the reference time and the time of action, thus improving students' understanding of the nature and differences between the simple past, the present perfect and the pluperfect.

Keywords: Estonian as a second language, second language learning and acquisition, verb tenses, Estonian